

COLUMN

'I am sorry!' – Hoe justitie schuld doorschuift

Frans Douw

'Stop excusing yourself for being who you are. It is the most hypocritical, typical Dutch habit I know. Grow up and start taking responsibility for your own choices, man!

Ik had – vriendelijk en sociaal vaardig als ik ben – 'sorry' gezegd voor het verschuiven van een afspraak en kreeg meteen de volle laag van mijn Amerikaanse vriend. En wat had hij gelijk: ik ben nog steeds dankbaar voor deze les! Ik bedoel: het kan nogal irritant zijn als iemand 'sorry' tegen je zegt omdat jij de vervelende gevolgen van zijn of haar keuzes moet dragen! Vooral als dat excuus eigenlijk moet dienen om er zonder al te veel problemen mee weg te komen.

De zoon van een goede vriend werd aangereden door een man die in de bocht mobiel zat te bellen. Hij stuurde een spijtbrief en een bos bloemen en huilde aan het ziekenhuisbed. Maar hij was boos en verongelijkt toen hij een schadevergoeding moest betalen en een tijdelijk rijverbod kreeg opgelegd. De boosheid van de dader was moeilijk te verkroppen voor de jongen en zijn ouders. Die kwam bovenop de lichamelijke gevolgen die de jongen de rest van zijn leven zal moeten dragen.

Vaak doen mensen en organisaties anderen onrecht aan en besparen de gedupeerde de extra pijn van een onoprecht excuus. Neem de mensen die onterecht in preventieve hechtenis worden genomen. Dat aantal stijgt al jaren dramatisch en het staat vast dat het er dit jaar weer meer zullen zijn! In 2014 werd aan ruim 6000 personen schadevergoeding uitgekeerd wegens onterechte hechtenis. In totaal ging het toen om bijna € 30 miljoen. Het aantal opgeloste delicten is superbelangrijk voor het imago en de positie van politie en Openbaar Ministerie. Die organisaties worden naast het teruglopen van hun publieke imago ook nog geteisterd door bezuinigingen en ontwrichtende reorganisaties.

De mensen die onterecht vastzaten krijgen in al die gevallen zelden of nooit 'sorry' te horen. Gelukkig maar, want dat zou nogal hypocriet zijn. Ze horen wel: 'Deze keer heb je mazzel gehad dat we het bewijs niet rond konden krijgen.' Deze verdachten behoren vaak tot een familie of bevolkingsgroep die per definitie verdachter is dan een witte villabewoner in Blaricum. Ze hebben vaak al antecedenten, wonen in een verkeerde buurt of gaan met de verkeerde mensen om. Ze hebben wel vaak burens, een partner, ouders en kinderen. En dat de detentie onterecht was, neemt niet het beeld in de buurt en op de school van de kinderen weg dat vader of moeder een crimineel is. Nee, geen 'sorry', maar een bewuste keuze voor de gevolgen van 'wat minder rechtsstaat'. Kwestie van prioritering met de keuze om die € 30 miljoen schadevergoeding maar voor lief te nemen.

Frans Douw

Totaal anders is het wanneer jij of jouw organisatie erkent dat je fout zat en de schade die je hebt aangericht volstrekt onacceptabel vindt. Omdat je het gewoon 'niet vindt kunnen' en je daarom 'sorry' zegt. Het antwoord op de vraag of dat excuus gepast is, zou vervolgens kunnen worden afgelezen aan de manier waarop de spijtoptant het leed probeert te herstellen. En de moeite die gedaan wordt om herhaling te voorkomen. Ik ken nogal wat daders die deze weg met succes zijn gegaan. Een van hen zei:

'Ik wilde een vader zijn voor mijn kinderen en hen de pijn besparen die mij is overkomen. Ik heb jaren hard gewerkt en op bijstandsniveau geleefd om mijn schulden tot de laatste cent af te betalen. Heb ontmoetingen gehad met mijn slachtoffers, mijn excuses gemaakt en mijn best gedaan om alles te herstellen. Ben gaan leren en werken tegelijk om weer een bestaan op te bouwen. Na verloop van tijd zag ik het vertrouwen in mij bij mijn vrouw en kinderen groeien. Ik heb geleerd om met mijn bipolaire stoornis om te gaan en grijp bijtijds in als het mis dreigt te gaan. De gevolgen van het opgroeien met een vader als ik heeft zo zijn gevolgen gehad voor de kinderen, maar ik ben er tot op de dag van vandaag voor hen!'

Deze voormalige gedetineerde kon zich niet verschuilen achter een collectieve schuld en het geloof dat onrecht nu eenmaal de prijs is die de 'war against crime' met zich meebrengt. Officieren van justitie, rechters en andere ambtenaren vinden een veilig heenkomen in de loyaliteit aan 'de organisatie' en het feit dat ze hun ambtsgeheim niet mogen breken. Daarmee maken ze datgene ondergeschikt wat zij in de allereerste plaats aan de belastingbetaler verschuldigd zijn: rechtvaardigheid, onafhankelijkheid en integriteit. Politici en functionarissen in het strafrecht leggen, als ze al schuld erkennen, de verantwoordelijkheid daarvoor meestal bij derden of 'het systeem'. Daarbij gemakshalve vergetende dat juist zij het systeem zijn.

De Koerd Huseyin Baybasin is tot onomkeerbaar levenslang veroordeeld op basis van gemanipuleerde telefoontaps. Wanneer het vonnis wordt herzien, sneuvelen reputaties van diverse politici en rechtsgeleerden. Maar vooral het aanzien van Justitie, het Openbaar Ministerie in het bijzonder, is in het geding. Evenals het bewijs voor honderden veroordelingen die gebaseerd zijn op telefoontaps. Tot nu toe doen Justitie en politiek er alles aan om voor hun verantwoordelijkheid weg te lopen. Een rechtsgeleerde meneer die een advies aan de Hoge Raad moest schrijven, heeft daar zeven jaar over gedaan. Het politiek-bestuurlijke spanningsveld waarin hij moest opereren, was kennelijk een kilootje te zwaar voor zijn rug-gengraat en hij produceerde een 1700 pagina's tellend stuk vol rammelende argumenten. Maar wie weet wijst de Hoge Raad de zaak alsnog ter herziening door naar een hof. Wat mij betreft is het na vernietiging van het vonnis toegestaan om 'sorry' te zeggen voor het vernielde leven van Baybasin en zijn familie. Maar dat excuus moet wel gepast zijn. Bijvoorbeeld omdat er (parlementair) onderzoek wordt gedaan naar de individueel verantwoordelijken, politici drastisch het mes zetten in de herzieningsprocedure in strafzaken, er een goed werkend mechanisme in de rechtsgang wordt ingebouwd om onderzoek te doen naar eventueel

falen van een rechtbank (ook als er geen nieuw bewijs is) en betaling van de schuld aan onterecht veroordeelden door alle dubieuze zaken te herzien.

Betaal je boete, accepteer je rijverbod, betaal je schulden af, werk en leer hard en doe alles wat je kunt om de schade te herstellen en herhaling te voorkomen. En zeg dan tegen meneer en mevrouw Baybasin en hun inmiddels volwassen kinderen: 'I am sorry!'

Literatuur

- Derksen, T. (2017) *Rammelende argumenten voor de Hoge Raad*. Leusden: ISVW Uitgevers.
- Langendoen, K. & W. van de Pol (2017) *(On)terecht levenslang. Alles over de zaak Huseyin Baybasin*. Uithoorn: Crimesite/Karakter Uitgevers.